

**Ocena pracy doktorskiej magister farmacji Małgorzaty Pietrusiewicz zatytułowanej
„Postępowanie farmaceutów w leczeniu infekcji górnych dróg oddechowych”.**

Farmaceuta jest tym, do którego najczęściej oraz w pierwszej kolejności zwraca się pacjent kiedy pojawiają się u niego proste i przejściowe, w jego mniemaniu, problemy zdrowotne. Udział farmaceuty w opiece nad poszczególnymi chorymi jest niewątpliwy i stanowi często o jego dalszych losach diagnostyczno-terapeutycznych. Nie sposób nie zauważyć, że w Polsce rola aptekarzy sprowadza się do dyspensowania leków i udzielania krótkich porad na temat produktów leczniczych. Pomimo wprowadzenia do polskiego prawa w 2008 roku w Ustawie o izbach aptekarskich opieki farmaceutycznej rola farmaceuty nie uległa zmianie. Z praktycznego punktu widzenia, zaawansowane usługi farmaceutyczne powinny obejmować m.in. współpracę z lekarzem oraz dobrą znajomość wskazań do stosowania przede wszystkim leków wydawanych bez konieczności porady lekarskiej. To w aptece farmaceuta doradza jaki wybrać bezpieczny lek w przypadku infekcji czy też bólu. Podjęte przez Doktorantkę badania dotyczące postępowania farmaceuty wobec chorego z infekcją dróg oddechowych są wobec tego bardzo ciekawe z poznawczego punktu widzenia.

Tematem recenzji jest ocena, zgodnie z art. 219 ust. 1. pkt 2b Ustawy rozprawy doktorskiej Pani mgr Małgorzaty Pietrusiewicz zatytułowanej „Postępowanie farmaceutów w leczeniu infekcji górnych dróg oddechowych”, która powstała na podstawie pracy oryginalnej:

Pietrusiewicz M, Kopa-Stojak PN, Pawliczak R. Pharmacist's recommendations of over-the-counter treatments for the common cold - analysis of prospective cases in Poland. BMC Fam Pract. 2021 Oct 30;22(1):216. doi: 10.1186/s12875-021-01561-2. IF=2.398 [2021-2022], 100 punktów MN.

Praca doktorska magister farmacji Małgorzaty Pietrusiewicz stanowi typowe dla prac doktorskich opracowanie, jest obszerna, liczy 113 stron. Pracę otwiera wykaz stosowanych skrótów, spis treści, po czym następują: wstęp, opis celów pracy, opis materiału i metod,

rozdział IV i dyskusja. Pracę kończą wnioski, streszczenia oraz załączniki i spis piśmiennictwa.

W rozdziale Wstęp liczącym 11 stron autorka opisuje rolę farmaceuty w opiece medycznej i charakteryzuje powszechne przejściowe infekcje górnych dróg oddechowych. Omawia konsekwencje zdrowotne związane z przebyciem grypy, przeziębienia oraz praktykę „samoleczenia”.

Cele główne pracy zostały określone w czterech punktach wynikających z przedstawionego we wstępie wywodu naukowego, sformułowane są poprawnie.

W rozdziale obejmującym materiał, metody prowadząc badanie Doktorantka analizowała grupę chorych, zgłaszających się w sezonie infekcyjnych w 2018/19 roku do czterech aptek sieciowych w Łodzi z powodu dolegliwości spowodowanych przeziębieniem, Farmaceuci wydający leki wypełniali ankietę. Dalej następuje 35-stronicowy precyzyjny opis charakterystyki głównych grup aktywnych substancji farmaceutycznych zawartych w dostępnych lekach bez recepty oraz charakterystyka leków ujętych w ankiecie skierowanej do farmaceutów. Z krytycznych uwag dotyczących tej części pracy wskazuję na brak informacji w jaki sposób i kiedy farmaceuta pozyskiwał informację od pacjenta. Zdanie, że „badanie ankietowe skierowano do farmaceuty ekspediującego” jest niewystarczające

W kolejnym rozdziale IV zawarte są treści obecne w rozdziałach, które tytułujemy Wyniki Do analizy statystycznej Autorka zastosowała odpowiednio dobrane, poprawne i nowoczesne testy statystyczne. Opracowanie i prezentacja wyników jest prawidłowa i zasługuje na wysoka ocenę za skrupulatność i przejrzystość. Zawiera 10 rycin 9 tabel przedstawiających jasno poszczególne dane. Interesująca jest analiza wydanych przez farmaceutę aktywnych substancji farmaceutycznych w leczeniu zgłaszanych objawów. Doktorantka obserwowała dominujące stosowanie paracetamolu oraz leków złożonych we wszystkich analizowanych, zgłaszanych farmaceutyce objawach. W większości sytuacji preferowali oni rozpuszczalne formy leków mając także do dyspozycji inną ich formę.

Diskusja, która jest stosunkowo krótka, obejmuje 7 stron i odnosi się do uzyskanych wyników. Szczególnie cenne są uwagi Doktorantki wskazujące na pozamerytoryczne argumenty decydujące o wyborze leków oraz związane z tym problemy etyczne.

Praca zawiera także streszczenie w dwóch wersjach językowych (polskiej i angielskiej) oddające sens badania.

Załączone piśmiennictwo jest sporządzone wyjątkowo niedbale np. pozycja 3 rozpoczynająca się od daty 2014 po czym następują nazwiska autorów i ponownie data, ale już 2009; pozycja 12, czy też wielokrotnie cytując autorów raz pełnym imieniem, raz tylko

inicjałem, raz imię poprzedza nazwisko inaczej jest odwrotnie. Ta część pracy znacznie odbiega od opublikowanej wcześniej i wymagać będzie pracy redakcyjnej przed złożeniem jej do druku.

Przy lekturze rozprawy doktorskiej magister farmacji Małgorzaty Pietrusiewicz nasuwają się pewne uwagi i pytania:

- w jaki sposób weryfikowano, że ekspediującym leki był farmaceuta kiedy obecnie w większości aptek czyni to nie farmaceuta/-tka?
- analiza częstości polecanych przez farmaceutów osobom starszym leków OTC nie obejmuje zazwyczaj występujących w tym wieku chorób towarzyszących, jak wypadła taka analiza ?
- wydawane przez farmaceutów leki OTC zawierają w większości swym składzie niesterydowe leki przeciwzapalne (NLPZ), których stosowanie może wiązać się z występowaniem łagodnych do ciężkich reakcji nadwrażliwości czy farmaceuta odnosił się w jakiś sposób do tego problemu ?
- zastosowany kwestionariusz jest bardzo krótki i prosty, w mojej ocenie pozostawia pewien niedosyt, jego poszerzenie byłoby konieczne podczas kontynuowania badań
- brak precyzyjnego określenia terminu sezon infekcyjny,
- ilu z pośród ankietowanych zgłosiło się później do lekarza lub byli o tym informowani przez farmaceutów jak sugeruje doktorantka ?
- co oznacza podtytuł „podsumowanie leków zawartych w ankiecie dla farmaceutów” ?
- Autorka określa w analizie opartej o wiek badanych osoby w grupach wiekowych 18-40 i 40-60 jako aktywnych umysłowo, zaś grupa 60-90 nie jest tak charakteryzowana, czyżby starsi pacjenci nimi nie byli ?

Uważam za zasadne podkreślenie obserwacji częstego wydawania chorym leków wieloskładnikowych, tj działających „na wszystko”, co po części może wskazywać na brak wiedzy lub nie kierowanie się zgłaszanymi objawami.

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska jest opracowaniem, którego niewątpliwymi osiągnięciami jest ocena rzeczywistych (real life) zaleceń farmaceutycznych w leczeniu wirusowych nieżytów górnych dróg oddechowych w populacji miasta Łodzi. Temat, którym zajęła się doktorantka jest na pewno interesujący, przecież większość chorych zanim skieruje swe kroki do lekarza próbuje tej formy leczenia. Nadto temat podjęty przez Autorkę jest bardzo rzadko poruszany w literaturze medycznej a jego wyniki mogą być wykorzystane w praktyce farmaceutycznej. Edukacja i podniesienie rangi opieki

farmaceutycznej jest dużą potrzebą. Optymalizacja leczenia farmakologicznego i edukacja na ten temat zaliczają się do dziedziny zdrowia publicznego.

Podsumowując, praca magister farmacji Małgorzaty Pietrusiewicz zatytułowana „Postępowanie farmaceutów w leczeniu infekcji górnych dróg oddechowych” spełnia wymogi stawiane rozprawom doktorskim i zasługuje na pozytywną ocenę. Rozprawa doktorska spełnia też warunki określone w art.13 ust.1 ustawy z dnia 14 marca 2003r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U.Nr 65.poz.595, z późn.zm.).

Wnioskuje do Rady Dyscypliny Nauk Medycznych Uniwersytetu Medycznego w Łodzi o dopuszczenie magister farmacji Małgorzaty Pietrusiewicz do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

